

ОСОБИСТІСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХ СХИЛЬНІСТЮ ДО РИЗИКУ

Доведено, що від темпераменту, характеру часто залежить вибір професії. Розглянуто поведінку в різних ситуаціях, особливо в надзвичайних й екстремальних, яка значною мірою визначається темпераментом і характером особистості. Проаналізовано, що вміння орієнтуватися в складних обставинах, швидкість реакції на події зумовлюють схильність до ризику, яка також впливає на поведінку особистості.

Ключові слова: поліціант, психологічні тести, індивідуальні особливості, структурні підрозділи, професійна діяльність, ризик.

Постановка проблеми. Проблема психологічної готовності схильності до ризику в екстремальних ситуаціях, коли працівникам поліції, іноді ціною свого життя і здоров'я, необхідно діяти проти злочинності, змусила приділити значну увагу її методологічним і теоретичним аспектам, співвідношенню психологічної готовності, станів й установок, розглянути питання про фізіологічні механізми готовності, рівні регуляції поведінки.

Проблемою дій працівників поліції в екстремальних умовах займалася низка науковців, але питанням схильності до ризику працівників не приділялося належної уваги, і тому ця проблема розкрита недостатньо.

Аналіз літератури показав, що нині є дослідження, в яких розглядаються питання психологічної підготовки працівників поліції і зокрема, її спецпідрозділів.

Іноді діяльність працівників поліції провадиться в напружених умовах, конфліктних ситуаціях, небезпечних для життя обставинах. Якщо працівник спецпідрозділу поліції володіє емоційно-вольовою стійкістю, він легше долає психологічні наслідки невдач і зривів [1].

Зрозуміло, що більше позитивних («ділових») якостей має людина, то швидше вона буде досягати будь-яких цілей. Тому розвиток цих якостей повинен бути пріоритетним у розвитку особистості працівника поліції.

Стан дослідження. Особистість – це системна якість, яку здобуває суб'єкт (індивід) у системі діяльностей, що здійснюють його життя в суспільстві й у системі об'єктивних відносин суспільства [2].

За К. К. Платоновим «особистість – це людина як носій свідомості» [3; 4].

Н. В. Гришина у своїх працях, пов'язаних з дослідженням проблеми особистості, зазначає, що психологічне вивчення особистості взаємопов'язане з дослідженням творчих моментів людської діяльності, розуміння яких дасть змогу дати психологічну характеристику й визначення особистості [5].

Відповідно до «Закону про Національну поліцію України» ст. 29 «Основні принципи служби в Національній поліції України» одними з основних принципів є професіоналізм, компетентність, ініціативність, відданість справі, а також особиста відповідальність за свої власні дії і за незаконність або бездіяльність.

Тому в екстремальних ситуаціях, коли обмаль часу для прийняття рішень та дій рівень професіоналізму, компетентності є запорукою позитивного результату в випадках ризику.

Ризик – це поняття, яке залежить від емоційної стійкості, від особистісних особливостей особистості, від його інтелектуальних здібностей та деяких інших. Динамічні особливості психічної діяльності залежать від емоції і від волі. Тому вони визначаються відношенням емоційних і вольових особливостей. Ризик може бути і необхідним, і невинуватим [6].

Розумна схильність до ризику – це швидкість реакції, вміння орієнтуватися в складній обстановці.

Ризик – ситуативна характеристика діяльності, що полягає в невизначеності її результату і можливих несприятливих наслідках в разі неуспіху [4].

Ризик характеризується можливістю вибору між менш або більш небезпечними для працівника поліції варіантами поведінки, але розрізняються за ступенем їхньої ефективності з погляду досягнення результатів діяльності.

Часто ризиковане поведінка дає змогу досягти мети діяльності швидше й з мінімальними втратами. Самі види ризику різноманітні: ризик зриву рішення службового завдання, ризик одержання стягнення, ризик звільнення з посади, ризик одержання фізичного ушкодження, ризик для свого життя, ризик для свого авторитету й морального престижу й ін. [7].

За даними І. В. Ващенко, коли дії в ситуації ризику працівника поліції спричиняють неочікуваний результат, а негативні наслідки у вирішенні проблем, в певній особистості виникають «особистісні особливості, що визначають схильність до переживання почуття провини» [8].

Спiрним було питання, чи дасть змогу методика виявити особистiснi властивостi iндивiда або особливостi його стану. Сьогодні бiльшiсть дослiдникiв вважає, що особливостi стану значною мiрою визначаються iндивiдуальним типом реагування й виявляються посиленням, загостренням або ослабленням особистiсних якостей [9].

Метою статтi є обстеження працiвникiв полiцiї за допомогою психодiагностичного обстеження для виявлення їх особистiсних особливостей, зокрема, для виявлення такої риси, як схильнiсть до ризику.

Виклад основних положень. Реформування системи МВС України є одним з найприоритетнiших моментiв на етапi вступу нашої краiни на новий ступiнь розвитку. Тому i прийнятий закон про Нацiональну полiцiю України 7 листопада 2015 року.

У сучасних умовах вiд працiвникiв полiцiї вимагається: посилення професiйного потенцiалу, забезпечення психологiчної готовностi до екстремальних ситуацiй та умiння своєчасно реагувати на ситуацiю, захищаючи правопорядок. У перiод проведення реформування, яке торкається всiєї системи правопорядку МВС психологiчне навантаження на працiвникiв системи ще бiльше зростає.

З огляду на професiйну дiяльнiсть працiвникiв з оперативнорозшуковими функцiями, їх служба є найбільш небезпечною та складною. Цi працiвники повиннi мати високу мотивацiю досягнень, впевненiсть у собі, позитивну самооiнку, зокрема рiшучiсть, яка близька схильностi до ризику [1].

Схильнiсть до ризику особистостi можна прогнозувати залежно вiд показникiв психодiагностичного обстеження за допомогою тесту СБМДО (стандартизований багатофакторний метод дослiдження особистостi) [6].

Функцiя адаптацiї визначається переважно двома чинниками, а саме: прагненням особистостi до самореалiзацiї, до досягнення мети й задоволення потреб у протидiї дiючим чинникам середовища, що обмежують самореалiзацiю особистостi, а також тенденцiю до підвищеного самоконтролю з вiдмовою вiд досягнення потреб заради збереження конкретних вiдносин з оточенням. Перевага показникiв стеничнiї самореалiзацiї може спричинювати порушення адаптацiї за соцiально-поведiнковим типом насамперед, гiпостеничний стан означає вiдмову вiд самореалiзацiї й перевагу соцiального тиску i тиску середовища на особистiсть, що сприяє виникненню невротичного патерну дезадаптацiї. В разi перенапруження тих й iнших тенденцiй відбувається взаємне їхнє зниження. Блоккованими виявляються невротичний i поведiнковий вiдвiднi канали, якi вiдреагували в емоцiйному регiстрi, що приводить до дезадаптацiї.

Сьогодні під час тестування широко використовується комп'ютерна інтерпретація, що виявляє огріхи, закладені в тому або іншому виборі правил і кількісних критеріїв оцінки профілю. Ми враховували те, що профіль СБМДО представляє графічне зображення співвідношень кількісних показників базисних шкал, кожна з яких визначає ступінь виразності тієї або іншої особистісної тенденції. У праці Л. М. Собчик наведено, що про схильність до ризику може свідчити за четвертою шкалою профілю методики СБМДО.

Четверта шкала має назву імпульсивності. Як провідна у профілі, розташованому в межах нормативного розкиду, вона виявляє активну особистісну позицію, високу пошукову активність, у структурі мотиваційної направленості – превалювання мотивації досягнення, впевненість і швидке прийняття рішень [10].

Для осіб цієї категорії характерні нетерплячість, схильність до ризику, нестійкі, доволі часто завищені претензії, рівень яких має виражену залежність від одномоментних збуджень і зовнішніх впливів, від успіху та невдач.

Нами зазначені психологічні особистісні характеристики працівників підрозділів, а саме, підрозділу БПОП (колишнього СПШР) – 137 людей та БШР «Титан» – 35 людей. Обстежена також група працівників неоперативних служб, а саме, слідчих – 31 людина.

Психологічні особистісні характеристики осіб рядового і начальницького складу оперативних підрозділів значно відрізняються від слідчих підрозділів.

Проаналізуємо спочатку середні дані психологічного обстеження працівників оперативних підрозділів БПОП (колишнього СПШР) і СП «Титан», за допомогою методики СБМДО (мод. Л. М. Собчик). Досліджуючи, ми порівняли психологічні особливості осіб рядового та начальницького складу цих підрозділів, щоб визначити чи змінюються їх психологічні характеристики залежно від строку служби. Так, за допомогою методики СБМДО ми отримали результати під час обстеження групи працівників із 137 осіб підрозділу БПОП (колишнього СПШР) і підрозділу СП «Титан» у кількості 35 людей. Згідно з цим обстеженням надали зазначені психологічні особистісні характеристики.

Для працівників підрозділу характерні: оптимістичність, комунікабельність, наступальність у міжособистісних контактах, впевненість у собі. Високий рівень домагань поєднувався з потребою співучасті в інтересах групи. Мотивація досягнення спрямована значною мірою на фізичну рухливість і мовну активність. Активність особистісної позиції підсилюється в умовах протидії зовнішніх чинників.

Прагнення до лідерства, суперництва, домінування, подолання перешкод, самостійності в прийнятті рішень і дій. Високий рівень пошукової активності. Прагнення до незалежності, вільної поведінки, безпосередності. В умовах емоційного залучення – чітко виражені протилежні емоції. Мотив досягнення успіху пов'язаний з волею до реалізації сильних бажань; схильність до ризику. Висловлення й дії можуть випереджати планомірну і послідовну продуманість учинків. Можна з впевненістю зазначити, що така риса характеру, як схильність до ризику, притаманна працівникам поліції спеціальних оперативних підрозділів. Для працівників підрозділу СП «Титан» характерні: схильність до ризику, здатність і схильність до високої активності, невимуженості в спілкуванні, ініціативності, ризику. Прагнення бути в центрі уваги, максимально інформованим. Енергійність, висока працездатність, витривалість, організаційні здатності. Їхнє лідерство зазвичай сприймається оточуючими як природне явище. Добре розвинені навички спілкування.

У разі великої кількості міжособистісних контактів у різних сферах, є імовірність нетривалого, поверхневого спілкування. Здатність переносити неминучі труднощі в спілкуванні без реакцій тривоги і пригніченості. Виразені схильність до пригод, хоробрість, наполегливість, упертість, заповзятливість, прагнення до подолання перешкод, самоствердження; постійне прагнення до зовнішньої збудливої ситуації. Властива демонстрація мужнього стилю життя, сили, витривалості, зневаги до дріб'язків, наполегливості. Є значущим соціальний престиж. Не виключена підвищена чутливість стосовно дійсних або уявних несправедливостей. Характерні життєрадісність, рішучість, упевненість у собі, владність, екстравертованість, честолюбство. Прагнення керуватися твердим наміром бути кращим, розумнішим від інших, лідирувати в груповій діяльності. Для задоволення честолюбства необхідні реальні досягнення й результати, що підтверджують престиж і значущість. Під час порівняння психологічних характеристик працівників підрозділу БПОП (колишнього СПШР) і підрозділу СП «Титан» можна зробити наступні висновки.

Особи рядового та начальницького складу підрозділу БПОП (колишнього СПШР) – більш рішучі, життєрадісні, владні, мають егоїстичний тип особистості, у них переважають: соціальна пристосованість, широке коло інтересів, сценічність, багата уява, наполегливість, упертість, виражене прагнення до емоційного залучення, сензитивність до критичних зауважень і зовнішніх впливів, схильність до перебільшення своїх можливостей, невимуженість у спілкуванні, здатність висловлювати свою думку, готовність поділитися враженнями.

Для осіб рядового та начальницького складу підрозділу СП «Титан» притаманні такі психологічні характеристики: виражена скромність, незадоволеність собою, вагання під час вибору; нецілком оптимістична оцінка перспектив; схильність до нетривіальності суджень.

Висновки. Встановлено, що за результатами тестування у межах психологічно обумовлених пограничних станів і в нормі механізми різних варіантів дезадаптації адаптивної поведінки залишаються в напрямі психологічної проблеми, що й сприймають показники психодіагностичного дослідження і якісні, і кількісні [3].

У разі оцінки профілю системного багатостороннього дослідження особистості виявлено низку критеріїв, які дають змогу віднести ці дослідження до особистісних властивостей або до особливостей ситуаційно обумовленого стану. Враховуючи специфіку діяльності поліціянтів в сучасних умовах, є потреба в напрацьованні сучасних реабілітаційних заходів, що своєю чергою підвищать ефективність їх професійної діяльності.

1. Барко В. И. Профессиографическое описание основных видов деятельности в ОВД Украины / В. И. Барко. – К.: КНУВД, ГП Типография МВД, 2007.

2. Бандурка А. М. Профессионализм и лидерство: учеб. пособие / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х.: Титул, 2006. – 578 с.

3. Платонов К. К. Необходимые уточнения (о методических проблемах профессионального отбора в профессиональной ориентации) / К. К. Платонов // Социалистический труд. – 1970. – № 10. – С. 94–100.

4. Платонов К. К. Система психологии и теория отражения / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1982. – 310 с.

5. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – 2-е вид. – СПб.: Питер, 2008.

6. Собчик Л. М. Стандартизированный многофакторный метод исследования личности / Л. М. Собчик. – Санкт-Петербург, 2007.

7. Чернікова О. А. Суперництво, ризик, самовпевненість / О. А. Чернікова. – М., 1980. – 104 с.

8. Ващенко І. В. Проблеми сучасної психології / І. В. Ващенко. – 2016. – Вип. 34.

9. Райгородський Д. Я. Практична психодіагностика. Методи і тести / Д. Я. Райгородський. – Самара, 2003.

10. Следков Е. В. Боева психічна травма (клініко-патогенетична динаміка, діагностика, лікувально-реабілітаційні принципи): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. мед. наук / Е. В. Следков. – СПб., 1997. – 48 с.

11. Мерищук Л. В. Психологические основы формирования профессионально значимых качеств: дис. д-ра психол. наук / В. Л. Мерищук. – Л., 1982. – 351 с.

Чухраева А. В. Личностные особенности сотрудников полиции в связи с их склонностью к риску

Обоснована позиція, що від темперамента, характеру індивіда значущу частину визначає його вибір професії. Розглядається поведінка особистості в різних ситуаціях, особливо в незвичайних і екстремальних, яке в значительній мірі визначається її темпераментом і характером. Констатується, що вміння орієнтуватися в складних обставинах, швидкість реакції на події обумовлюють схильність до ризику, яка також впливає на поведінку особистості.

Ключевые слова: *полицейский, психологические тесты, индивидуальные особенности, структурные подразделения, профессиональная деятельность, риск.*

Chuhraeva G. V. The personal characteristics of police officers in connection with their risk appetite

Due to professional work of employees with detective and investigative functions of their service is the most dangerous and difficult. These workers must have high motivation of achievement, confidence, positive self-esteem, including determination, which is close to the propensity for risk. Intelligent appetite for risk – is the reaction time, the ability to navigate in difficult circumstances. Risk – situational characteristics of that is the uncertainty of the outcome and possible adverse consequences in case of failure. Risk – a concept that depends on emotional stability, personal characteristics of the individual, his intellectual abilities and some others. The risk may be necessary, but it can be justified. Tendency to individual risk can be predicted based on indicators psychodiagnostic examinations with the test SBMDO (standardized method for multivariate study of personality). The controversial question was whether the method allows to reveal personal property or individual features of his condition. Today, most researchers believe that the characteristics of the state is largely determined by individual type of response and apparent gain, aggravation or weakening of personal qualities. The function of adaptation is determined mainly by two factors, namely the desire of the individual to self-realization, the goal and the needs of combating current environmental factors that restrict personal fulfillment, as well as the trend to increased self to failure to achieve the purposes for the sake konhryentnyh relationship with the environment. Advantage indicators stenychnoyi may cause self-adaptation for social and behavioral type primarily hipostenychnyy status means giving up self and social superiority and sredovoho pressure on the person that contributes to neurotic pattern of exclusion. In those overexertion and second trends is their relative decline. Are blocked and neurotic behavioral offtake who responded to the emotional register, leading to psychosomatic disorders, emotional tension is transformed into a biological version of maladjustment.

Key words: *professional selection, psychological testing, the police, the structural approach, principle, prolonging, multi-stage selection.*

Стаття надійшла 13 січня 2017 р.